

hadd menjen az orrában az füst. Ezt háromszor is kell egy nap cselekedni.

Rih ellen. Crispant, gáliczkövet, kénkövet meg kell törni, ó hájt kell olvasztani, és csak gyenge melegében bele habarni, és lassan-lassan felforralni, ne hertelen, és forrón cserépcsből¹⁾ kell az sebet csak egyszer véle . . .

Fekélyes ló ellen kell merkánium, rusika,²⁾ gáliczkő, szerecsendiónak az virágja és crispán; azt kell öszvetörni és az fekélyt hinteni vele.

A csiksomlyói r. kath. főgymnázium könyvtárának kéziratából. A kézirat negyedrétü s összesen 64 lapot foglal magában. Tartalmát képezik, a most között ló-orvosságokon kívül: az 1560-i enyedi országgyűlés végzése, az 1569-i tordai országgyűlés végzése, az 1571-i székely-vásárhelyi országgyűlés végzése, a székelyek Zabolán hozott törvényeinek megerősítése Szentgyörgyi János gróftól (XVI. századbeli másolat), Calendárium magyar nyelven, Zekel Estván s végül néhány följegyzés a XVI. század végéről s a XVII. elejéről.

A lóorvosságok írása a XVI. század 70—80-as évtizedekből való,³⁾ teljesen olyan, mint az említett országgyűlési végzéseké.

Közli: Dr. Balló István.

A MÁRMAROSI ÖT KORONAVÁROS 1629-IKI ÁRSZABÁSA.

Anno domini millesimo sexcentesimo vigesimo nono, die vigesima mensis Augusti.

Statuta dominorum iuratorum nobilium oppidi Szigeth et totius universitatis eiusdem oppidi, cum caeteris annexis, puta *Hosszumező*, *Técsü*, *Visk*, *Huszt*, primariis iudicibus et viceiudicibus praesentibus et consentientibus, in congregatione Técsiana.

Mi Mármaros vármegyében lakó nemes és paraszt tisztviselők *Szigetről*: az egész nemesség képében választott követ szigethi Szász Mihály, az szigethi fő bíró képében tanácsival egygyütt: Szigethi Nyerges Imre, *Hosszumezőről*: Varga Tamás, Törő Demeter; Rosz János *técsi* főbíró tanácsival egygyütt, *Viskről*: Fazekas Imre, Bakocz János, *Huszt-ról*: Lovász György és Kotor Mihály adjuk értésére és tudtára mindenkinek, azkiknek illik jelenvalóknak és jövendőbelieknek, hogy mi communi

¹⁾ Helyesebben *cserépcsből*.

²⁾ Az *arsenicum* régi magyar neve.

³⁾ Tisztelt munkatársunk nagyérdekű közleményéhez még csak azt vagyok bátor megjegyezni, hogy magyar lókuruzslások és ráolvasások már 1488-ból (*Századok* 1872. 1 l.), a XVI. század elejéről is (*Tudományos Gyűjt.* 1835. VI. 112 l.) ismeretesek, de a mostani közlemény a *ló-orvosságok első rendszeres gyűjteménye*. Érdekes, hogy a Kolozsvárt 1592-ben megjelent *csizió* (egyetlen példánya a M. Tud. Akadémia könyvtárában) szintén közöl, az O₂—P lapon, 40 lóorvosságot és hogy azok némelyike azonos is a mi lóorvosságainkkal, csak hogy a miénk sokkal többet nyújt, bővebb és nyelve (pl. *sonha* = soha; *haséjts* = hasits; *jargalván* = nyargalván stb. stb.) régiesebb s a XVI. század első felére utal. Már a XVII. századból, irodalmunk még rendszeresebb munkát ismer *Cseh Márton* „Lovak orvosságos könyvecskéjé“-t, mely már 1656-ban jelent meg, de csak a második, 1676. évi kiadásban maradt reánk.

consensu, voto et suffragio, az felül megnevezett *Máramaros vármegyében* az öt városokban lakó nemes és közrendek megegyezvén, mikoron láttuk és eszünkben vöttük volna azt, nyilván, hogy az mester és míves emberek, sőt minden rendek az ő sorsokkal és állapotjokkal illendő nyereségekkel meg ne elegendnének, az közönséges társaságnak nagy fogyatkozására és nyilvánvaló kárára újabb-újabb módot és regulát hozván be, kiki az ő mesterségét csak merő kereskedésre fordítaná, az ő mívét azon igyekeznek mentül feljebb nyereségnek örülvén, eladhatná, tetszék az minékünk, hogy ez mód nélkül való szertelen nagy abusust tollálnók, az régi keresztény usust pedig helyre állatnók. Erre nézve öt városul mind az nemesség, mind pedig az köz egyéb rend részéről követeket választván, az közönséges gyűlésnek helyre, úgymint Técsü városában jó lelkiismerettel, az mennyire Isten ajándékát nyújtotta, így végeztünk és limitáltunk.

Az mészárosmesterek miképpen adják az ökör, tehén, bárányhusokat, fagygyával s bőrével.

Az jó tehénhús és jó berbéczhús és az tört czáp fél garason; máját, tüdejét és tökit reá ne hányja; az kecskehús 1 pénzen legyen. Az mely hús vékony, akar tehénhús, akar berbéczhús, legyen 1 pénzen fontja; az fejs juhús is 1 pínzen. Az mely marhát szán avagy szekér ronsolt, avagy valami vad marta, azt, az biró hire nélkül, az mészáros ki ne nyúzza; ha kinyúzza biró hírvél: 1 pínzen legyen fontja. Az túrónak fontját adják pedig pro denariis 4.

Az tehénbőrnek az java 1 forint (azki legjobb) és 40 pínz. Azonkivül azki alábbvaló 1 forint. Azki mit ér, az bőr megmutatja. Egy jó öreg ökör bőr florenis 2.

Az jó öreg kész bőrt 3 forinton. Az berbécz-bürök harmadfelével, de báránybőrt reá ne vessen. Az jó czápbőr, azki legjobb denariis 60; az többit az berbécz-bürök közzé hányja. Az font pedig mindenik városban egy legyen, ha pedig az kicsiny font liszen, az bécsi fontot vegyék elő. Az fagygyúnak az ára azki jó, denarii 5 fontjának. Gyertya 1¹/₂ arasz legyen, és kettejével járó.

Az varga mesterekről.

Az férfinak való jó öreg saru szekernye 1 forint; fejelés denarii 40.

Férfinak való kötő czipellős den. 33.

Száras czipellős den 40.

Térdig való szekernye den. 80.

Kötetlen czipellős den. 32.

Asszonyi állatnak való jó egy talpu saru den. 60.

Az kéttalpu öreg asszonyember saru den. 60.

Fejeléstől, ki piros den. 32.

Fekete fejelés sarutól den. 28.

Tizenkét esztendő leányzónak való piros sarutól den. 40.

Tiz esztendő férfi és leányzónak való sarutól den. 28.

Kis gyermeknek való sarueskát den. 12.

Egy asszonyember saru talpalástól den 15.

Az *szekeresek* az varga mestereknek *egy jó szekér cserfát* hozza-
nak pro den. 50.

Azkit maga készít az vargamester den. 25.

Egy ökör bőr kikészítésére az gazda adjon den. 50.

Egy lóbőr den. 55. Egy tehénbőr 40. Kisebb 32. Tinóbőr 25.

Az csizmadiákról.

Egy öreg karmazsin csizmát flor 2.

Kordován sárga csizmát flor. 1 den. 50.

Szattyánt pro flor. 1.

Jó czápbőrből csinált fekete csizmát pro flor. 1.

Kecskebőrből csinált fekete csizmát den. 80.

Annál alábbvaló [.] den. 70.

Juhbőrből csináltat pro den. 60.

Egy jó fejeléstől, czáp és kecskebőrből den. 40.

Az sárga papucs 1 forint.

Az fekete 50 pénz.

Hogyha pedig az csizmadia, avagy akarmelyik mesterember nem akarna városunkbeli embernek mivelni, mivét elő nem adván, az conclusio szerint büntetessék, azon poena alatt legyen.

Az szijgyártó mesterekről.

Egy jó veres hámot pro den. 32.

Az fejr hámot, azki kétszeres den. 25.

Az veres-fekete jó féket, cserest, szekeres lónak valót den. 33.

Az kantár, azki jó, kétszeres, den. 25.

Egy szál jó fékmlő szij pro den. 5.

Bocskorszij den. 3.

Ökörhajtó ostor, azki jó den. 4.

Egy lóhajtó, jó öreg ostor den. 16.

Az gazdának az maga gyártottatott bőrből csináljon egy hámot kétszeresen pro den 6.

Szekeresföket cseres bőrből, az gazda bőréből den. 10.

Az kovács mesterekről.

Az kovács egy öreg, erős uj patkót magonk vasából szegestől 4 pénzért üsse fel.

Ócska patkót üssön fel maga szegivel den. 3.

Ha az kovács maga vasából csinálja, üsse fel pro den. 8.

Az kerék talpába való singszeget az kovács négyivel verje magunk vasából 1 pénzért.

Ökörszékér-tőre való marokvasat egyet pro den. 5. Az tengely hegyire valót pedig den. 4. Egy ló-szekér tengelytőre való marokvasat pro den. 4. Az tengely hegyire valót pro den. 3.

Kerék talpára való vas lyukasztásért pro den. 3.

Egy öreg fejszét maga vasából, aczéljából pro den. 25.

Jó faragó. szekerczét azki jó, pro den. 35.

Az aczellásaiért den 20.

Fejsze aczellástól den. 20. maga aczéljából.

Az szenet az kovácsoknak hozzanak az *szekezesek* az alsó városok-
[ból] egy szekérrel pro den. 20. A szigetiek pro den. 25.

Egy lapos vas nádlástól adjanak den. 20.

Egy csoroszlyától den. 15.

Lemes és csoroszlya élésétől 2—2 pénz.

Négy ökör után való jó szekér- vagy szánfáért den. 25. Hat ökör
után den. 32. Nyolcz ökör után való jó szekér- vagy szánfáért den. 35.

Az fazakas mesterekről.

Az fazakasok másfélszáz fazakat adjanak pro flor. 1. Azok közül
legyen files fazék 51. Azok közül ketteivel járó 44; azokis jó főző-
fazakak legyenek. Öreg fazék azok közül legyen 8.

Azki agyagot hoz nekik, egy 4 avagy 5 lovú szekér agyagtól
vegyen den. 25.

Egy szekér aszú bikkfát hozzanak pro den. 40.

Az haraszt aszú fát egy szekérrel den. 33.

Az *tölgyerdőt azki vágja, avagy hántja*, toties quoties rajta tapasztal-
tatatik flor. 12. büntetessék.

Az kerékgyártó mesterekről.

Egy jó ökörszekérbe való kereket, öreget, pro den. 75.

Egy lószekérbe való öreg kereket pro den. 60 maga fájából.

Ökörszekérbe való kerek-falazástól den. 18.

Lószekérbe való kerek-falazás den. 15.

Egy rúd csinálás tengelyestől, ökörszekérhez valótól den. 60. Ló-
szekérhez valótól den. 40.

Egy tengely csinálástól den. 10, felvágásával.

Az szántás felől.

Az nyári egy hold föld ugarlástól. den. 60.

Az őszi bevetésért pro floreno.

Vessenek be egy holdat tavasszal, egy hold föld vetésért adjanak
140 pinzt.

Egy szekér széna behozástól, azki távol den. 25. Azki közelebb
den. 16.

Itt Szigeten pedig ökrös-szekér szénahozástól den. 32.

Gabona-kalongya behordástól, mindenik kalongyától, azki közel
1—1 pénz, azki messzebb den. 1¹/₂ pénz, azki igen messze den. 2.

Az halászokról.

Az halászok az *galóczának, pisztrágnak, lepényhalnak, csukának*
fontját den. 3.

Az *márnának, paducznak, telinne*k fontját 2 pinzen.

Az apró fejér varsabeli halakat az *menyhallal*, fonttal mérjék és
1—1 pinzen adják fontját az piacon.

Hadnagy és bíró hire nélkül az maga városából ki ne vigye,
berbéczébe sózván.

Az lakatos mesterekről.

Egy öreg zabolától ha megónozza az lakatos az maga ónjából; den. 20.

Ha egy kengyelvasat egy ötöt (?) szépen megónozz, den. 25. az váltsága.

Jó, ajtóra való zárt, szépet minden hozzátartozókkal, azmi hozzá kell adjon 1 frtért; maga felszegezze. Alábbvalót pro den. 60.

Ládára való zárt, jót, hozzávalójával pro den. 50. Alábbvalót pro den. 40.

Igen szép zabolát adjon 50 pénzért. Alábbvalót 40 pénzért.

Egy sarkantyút szegezzen fel pro den. 5.

Egy eszimat patkoljon pro den. 10.

Egy karmazsin eszimat, igen szépet, patkoljon pro den 12.

Egy pár uj sarkantyútól, felszegezésével adjanak den. 25.

Az szücs mesterekről.

Egy öreg báránybórt csáváljon 4 pinzért. Hasi báránybórt 2 pinzért. Annál apróbbat pro den. 1.

Egy rókabőr csáválástól den. 6.

Egy nyesttől den. 5.

Egy farkasbórtól den. 25.

Egy jó mentebéléstől, az gazda maga bélését adván, ha feltoldozza den. 50.

Kész bélést, azkit össze nem kell toldozni, den. 25.

Egy asszonyember ködmentől az gazda bőréből den. 75.

Tizenhat esztendőös leánynak való ködmentől den. 60.

Az íjgyártók.

Egy kész íjjat pro den. 75. adjanak.

Az szabómesterekről.

Egy öreg karasia dolmányt, kit mind aljáig merőn megbélelnek, hosszat, minden szerszámát ember megadván, adjanak tőle den. 70.

Fél szer dolmánytól, karasiától, hosszutól, ki alatt vászon vagyon den. 60.

Egy karasia dolmánytól övig béllettől, kurtától den. 50.

Egy hosszú gránát avagy skárlát-dolmánytól flor. 1 den. 25.

Egy aba köpenyeg csinálástól den. 40.

Egy karasia és sája-nadrág csinálástól den. 32.

Kapcsos, zsinór nélkül valótól den. 20.

Gránát és skárlát nadrágtól, zsinóros kapcsostól den. 50.

Közposztóból valótól den. 20.

Közposztóból való mentétől den. 40.

Asszony-ember szoknyától, kis[né]czer fodorillyér*) brassai és karasia posztóból valótól den. 60.

Egy [.....] kapcsos, gombos dolmányért, ha merőn meg [..... den.] 75.

*) V: Ö. M. Gazd. tört. Szemle 1897. évf. 65. l.

Egy béllett süveget, bélés alá valót den. 12. csináljon.

Adja az [.]gy fajlondis szoknyától peremestől pro flor.
1. den. 25.

Egy vállba vágott [.]től den. 50.

Ha hosszú ujjú és galléros, flor. 1.

Tizenkét esztendőös leány gyermeknek való szoknyától den. 32.

Az csiszármesterekéről.

Egy dömöczki szablya tisztítástól, fringiától, pallóstól, hegyes tör-
től den. 25.

Csetneki szablya tisztítástól den. 12.

Egy igen rozsdás sisaktisztítástól den. 40. Ki nem igen rozsdás,
den. 28.

Egy szablyahüvely csinálástól, vert bőrrel borítottat, csináljon az
csiszár den. 50. Vásári mívet, alábbvalót den. 40.

Az kalmárokról.

Mikor az borsnak fontját egy forinton veszik, fertóját pro den.
16. adják.

A papirosnak árkosát pro den. $\frac{1}{3}$, azki jó.

Az sószállításról.

Száz sótól 2 frt, ha leszállítja.

Azki jó *szál**) 2 forint.

Első kormányosnak Tisza-Bécsig Rhen. 1 den. 25. Utolsónak rhen.

1. Tekehazáig az elsőnek egy forint, az farkon állónak den. 75.

Kóstjára 3 font székhús; ha szalonnát ad 1—1 font Tisza-Bécsig;
ha pedig húst és kenyeret nem ad, az gazda adjon mindeniknek Bécsig
20—20 pénzt.

Minden szál befurdalástól 1—1 száltól 1 pénz.

Kocsmákról (?).

. bányi [bo]r 14 denár.
Méhser denár 12.

. szám egy pénzzel
feljebb kezdjék Hogyha *szöllősi* avagy *bercgszászi*
lészen, az *gyulai* és *ardai bornál* 2 pénzzel feljebb lészen pro valore
et qualitate, hogyha megérdemli. Az nemes hadnagy pedig és az váras
birája úgy kezdjék, hogy se atyafiságért, se egyéb respectusért avagy
ajándékért *szájak ízt el ne hagyják*, hanem azmit ér, azon kezdje; ha
valaki az kikezdett jó bort miscuálná és megbizonyosodnék, 12 frtra
büntessék.

Az berbéczekről.

Ha valaki az berbéczeket itt az mi határunkon meghízalja, hir
nélkül (se mézáros, se közember) innét ki ne hajtja sub poena flor 12;
az berbécz is pedig odalízen.

*) *Szál* azaz tutajnak való *szálfa*, mert a sót azon szállították.

Conclusio.

Hogyha pediglen ez közönséges, egyenlő akaratból concludált és definiáltatott végezésünket, öt várasul mind az nemes és közrendről valót, valamely mester-, avagy míves-ember maga negédségéből in toto vel in parte violálná, avagy felbontaná, meg nem állaná, elsőben 12 magyar forintra büntetessék az tisztviselőktől, egyetértvén, ha azzal nem gondol, vakmerőségre vetemedvén. másodsor rajta érettetik, tisztitől priváltassék és fosztassék meg. Ha *Szigeten* vagy *Husztton*, avagy akarhul magát valaki opponálná az tisztek ellen, *huszti kapitány* uram iuxta poenam supra praescriptam büntesse érdeme szerint. Hogyha pedig az tisztek, úgymint az nemes hadnagy és az birák meg nem büntetnék az engedetleneket az végezés szerint, 24 forintra büntetessenek az várasoktól, azmint egyenlőben concludáltak. In cuius rei testimonium, roburque perpetuum communi suadente justitia sigillum nostrum authenticum apponi curavimus. Datum in praedicto oppido Sziget, die et anno in supranotatis.

Scripta per manus *Georgii Szalay* de *Szigeth* s k.

Eredetije Mármaros-Szigethen az öt koronaváros közös levéltárában.

UTASITÁS A MAROSUJVÁRI SÓKIKÖTŐ SZÁMVEVŐJE RÉSZÉRE 1669-BŐL.

Instructio pro egregio Georgio Lipseii de Alba-Julia rationistae nostro Portugiensi, quomodo se in officio suo gerat hoc anno praesenti 1669..

1. Reversálisá kezünknel lévén, azért azt szeme előtt viselje s minket hűségesen igyekezzék szolgálni:

2. Ez esztendőben az *tordai*, *kolosi*, *széki* és *dési* sónak százát adja el 22 tall. Az *vizaknainak* peng százát tall. 16, vagy ha úgy nem veszik tall. 15 adja el, minket megtanálván felőle.

3. Azmely sókat meghánynak, azok bizatnak kötelességire, adja el úgy, azmint eladhatja, hogy azokban is kárunk ne legyen.

4. Az szokás szerint minden száz sóra mü nem többet, hanem csak egyet acceptáltatunk az régi szokás szerint.

5. Az *szállító bér* ordinarie az szerint légyen: *tordai* sónak százától fizessen fl. numero 10, *kolositól* nro 12, *székitől* nro 14, *désitől* fl. nro 16, *vizaknaitól* 7. Mindazonáltal az alkalmazosság tanítja meg, mint kell augeálni, vagy minuálni.

6. Mind az öt akna savát ne feljebb, hanem cum den. 15 váltassa be mi számunkra.

7. Senkinek ha egy-testvér-atyjafia volna is, mi engedel-münk nélkül csak egyetlen egy sót is el ne bocsásson, alioquin magán vétetjük meg lucrumát; lucruma peng ez szerint sót bocsáthat: az *tordai* sónak százától adjanak tall. nro 10, az *kolosinak* tall. nro 9, az *székinék* tall. nro 8, *désinek* nro 5, az *vizaknainak* tall. nro 6. Az darabokat alkalmaztassa iuxta suam valorem..